

Ацэнчаную апасродкаваную функцыю выконваюць і прыслоўныя фраземы: **kiamaj jak z nut** – хлусіць як па нотах, **jak fillip z konopli** – як піліп з канопель ‘зусім нечакана, знянацку’. Гэта функцыя не прамая, бо выразы характарызуюць не асобу, а яе дзеянне і ўжо праз дзеянне – асобу як носьбіта гэтага дзеяння [1, 211].

Фразеалагізмаў, якія адлюстроўваюць паводзіны чалавека, дастаткова. Адною з найбольш шматлікіх з’яўляецца група фразеалагізмаў са значэннем якаснай ацэнкі асобы.

У залежнасці ад таго, якім уласцівасцям даецца ацэнка, намі вылучаюцца дзве падгрупы:

- 1) ацэнка індыўідуальных якасцяў асобы;
- 2) ацэнка асобы па яе становішчы ў грамадстве, калектыве.

У межах першай групы на падставе супрацьпастаўлення прыкмет можна вылучыць разрады:

«вонкавае аблічча чалавека»: **miejz mleko pod nosem** – малако на губах не абсохла ‘хто-небудзь малады, нявопытны’, **na ustach miod, a w sercu lyd** – на вуснах мёд, а (на) сэрцы лёд, **jaka maj, taka naj** – якая матка, такое і дзіцятка; «ўнутранае аблічча чалавека», сфера паняццёвага зместу, якая ўключае ацэнку інтэлектуальнага развіцця, маральных якасцяў: **cicha woda brzegi rwie** – у ціхім балоце чэрці вядуцца ‘ціхі, спакойны толькі на першы погляд’, **niebieski ptak** – вольная птушка ‘свабодны, ні ад каго не залежны чалавек’, **twardy orzech do zgryzienia** – цвёрды арэшак ‘пра моцнага чалавека’, **kurza pamiek** – курыная памяць.

Другая падгрупа ўключае два разрады: ацэнка сацыяльнага становішча чалавека і ўзаемаадносін асобы і калектыву: **gruba ryba** – важная птушка ‘чалавек з высокім становішчам, пасадай’, **zero bezwzglkdne** – абсалютны нуль ‘нікчэмны чалавек, бескарысны’, **pkpek w wiata** – пуп зямлі ‘самы важны, самы галоўны, лепшы за ўсіх’, **rkka rkkk myje** – рука руку мае ‘чалавек выгароджвае іншага ў несумленнай справе’, **piNete koio u woru** – апошняя спіца ў калясніцы ‘чалавек, які адыгрывае нязначную ролю ў жыцці’, **znaj pana po cholewach** – ведаць пана па халявах.

Дарэчы, апошняе спалучэнне ўзнікла ў той час, калі этнічная тэрыторыя Беларусі ўваходзіла ў склад Рэчы Паспалітай. У тыя часы польскія паны насілі каляровыя саф’янавыя боты, якія даношвалі за імі слугі. Яны прышывалі да халяў чорныя скураныя галоўкі і гэтым вылучаліся сярод іншых людзей. У выслоўі яскрава адлюстравана стаўленне простага люду да фанабэрыстай панскай чэлядзі.

Асобна можна вылучыць фразеалагізмы са значэннем «формы паводзінаў»: размаўляць, пляткарыць – **nie zostawij na suchej nitki** – перамыць усе костачкі, **laj wodk** – ліць ваду ‘гаварыць пустое’; маўчаць – **nabraj wody w usta, zasznurowaj usta** – нібы вады ў рот узяўшы; рызыкаваць – **ma zielono w giowie** – у яго вецер у галаве, **zamienii stryjek siekierkk na kijek** – памяняць быка на індыка ‘дзейнічаць неабдуманна’; быць у стане ўзбуджэння - адчаю, турботы – **dostaj bzika** – быць з бзыкам ‘страціць вартасць, сілу’, **kamiec u szyi** – камень на шыі ‘адчуваць душэўныя клопаты’.

Заклучэнне. Такім чынам, праведзенае даследаванне паказвае, што большасць фразеалагічных адзінак у беларускай і польскай мовах мае падобную структуру, склонавую форму, лікавае значэнне. Але незаўсёды да польскіх фразем можна падабраць слова-адпаведнік у беларускай мове і наадварот. Унутраны свет чалавека, яго светаўспрыманне, характарыстыка асобы падаецца досыць падобна ў блізкароднасных мовах.

З дапамогай даследавання фразеалагізмаў, якія характарызуюць чалавека, магчыма больш глыбока пазнаць светаразуменне беларуса і паляка, навакольнай рэчаіснасці, багацці выразных моўных сродкаў, жыцці народа, вызначыць напрамкі, у якіх неабходна прыкладаць намаганні для развіцця культуры і блізкароднасных моў.

Літаратура

1. Аксамітаў, А.С. Беларуская фразеалогія. – Мн., 1978. – 222 с.
2. Лепешаў, І.Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы. – Мн., 1998. – 271 с.

ВОБРАЗ МАЛОЙ РАДЗІМЫ ЯК ДУХОЎНАЯ АСНОВА ПАЭЗІІ СЯРГЕЯ ПАНІЗНІКА

Радзіхоўская І.Г.

студэнтка 3 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Русілка В.І., канд. філал. навук, дацэнт

Сяргей Сцяпанавіч Панізік – беларускі паэт, празаік, журналіст, перакладчык, кразнаўца, актыўны грамадскі дзеяч. Нарadzіўся 10 мая 1942 года ў вёсцы Бабышкі Міёрскага раёна Віцебскай вобласці, што ў многім вызначыла асноўныя тэматычныя матывы яго творчасці. На сённяшні дзень мы маем шмат матэрыялаў, прысвечаных Сяргею Панізіку, але ў беларускай навуцы пакуль што няма адзінага даследавання, у якім бы сістэматызавана разглядаліся жыццё і творчасць пісьменніка. Актуальнасць дадзенай навуковай працы ўзмацняецца тым, што 2018 год названы годам малой радзімы.

Мэта даследавання – выяўленне ролі вобраза малой радзімы ў мастацкім свеце паэзіі С. Панізніка.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле сталі вершы з паэтычных зборнікаў С. Панізніка “Мацярык”, “Слова на дабрыдзень”, “Пры свячэнні”. У навуковым аналізе выкарыстаны дэскрыптыўны і біяграфічны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Праз усё жыццё выдатны беларускі паэт, наш зямляк С. Панізнік пранёс шчырую любоў да Радзімы, якая выражалася не толькі ў словах, але і мела адлюстраванне ў шматлікіх творах, якія паэт прысвячаў Міёршчыне, а таксама ў справах: сам С. Панізнік у прадмове да зборніка “Мацярык” 1984 г. пісаў: “...я, безмікрафонны саліст, і сёння прамаўляю нараспеў, але сціпла: - Служу Радзіме, лыцар!”.

Гэтыя словы добра апісваюць жыццёвую пазіцыю С. Панізніка. Вядомы літаратуразнавец Алесь Бельскі слухна падкрэсліў асноўны пафас жыцця і творчасці паэта: “Ён апантаны патрыятычнай ідэяй бескарыслівага ахвяравання Бацькаўшчыне, яе адраджэнню. Паэт жыве ў глыбокай лучнасці з родным улоннем, народнай песняй, па заветах продкаў, шануе спадчыну, нашу пракаветную даўніну. У ім палымнее сэрца грамадзяніна, які па-сыноўняму шчыра заклапочаны лёсам Беларусі, роднай мовы, нацыянальнай культуры” [1, с.118]. Шчырае і эстэтычна пераканальнае ўвасабленне такіх патрыятычных ідэй і вызначае адметнасць творчай індывідуальнасці нашага земляка.

Многія творы пісьменнік прысвяціў Беларусі. У іх аўтар звяртаецца да гістарычнага мінулага краіны (“На замчышчы”, “Адведзіны Прагі”, “Ля Полацкіх фрэсак”, “Дзесь пад Вільняю” і інш.), захапляецца прыгажосцю роднай старонкі (“Да дзядзінца быцця”, “Сонца”, “На беразе бацькаўшчыны” і інш.), успамінае славетных беларускіх дзеячаў (“Дзесь пад Вільняю”, “Скарына”, “Мацей Бурачок”, “Памяці Івана Калесніка”, “Сяргей Палуян”, “Дуніну-Марцінкевічу”), а таксама прывівае любоў да радзімы дзецям (“Ля вежаў Наваградка”, “Беларусы”, “Хвілінка”, “Мацярык” і г.д.).

З асаблівай пяшчотай і па-сапраўднаму самааддана ставіцца паэт і да малой радзімы: С. Панізнік з’яўляецца стваральнікам двух этнаграфічных музеяў – у Верхнядзвінскім і Міёрскім раёнах (у “Музеі радзімазнаўства” ў Лявонпалі знаходзіцца драўляны веласіпед, якіх у Беларусі ўсяго два экзэмпляры), выдаўцом дыскаў «Пад ясну зарыцу: песенна-абрадавая традыцыя Мёршчыны па матэрыялах аўдыёкалекцыі Сяргея Панізніка» (2013) і «Песні і найгрышы вяселля вёскі Лявонпаль і яе наваколля ў запісах Сяргея Панізніка» (2016). Экспазіцыя “Хаты бабкі Параскі”, зробленай на ўзор радаводнага гнязда Панізнікаў, з’яўляецца сапраўднай этнаграфічнай каштоўнасцю і выклікае актыўную зацікаўленасць наведвальнікаў.

Міёршчына знайшла адлюстраванне і ў вершах пісьменніка. Малой радзіме прысвечаны многія лепшыя яго творы: “Хадзіла сонца па зямлі”, “Лявонпальская метралогія Лапацінскіх”, “Вёска Панізнікі”, “Волта – дачушка Дзвіны”, “У водгалас слаўнага краю наддзвінскага”, “Ля Дзвіны”, “Лявонпаль”, “Радаводная радасць”, “Любові і павагі адрасы”, “Ручнікі Прыдзвіння”, “Тут люд паспаліты...” і інш.

Аб’яднаная тэмай любові да роднага краю, гэтыя вершы адрозніваюцца тэматычна. Так у творах “Радаводная радасць”, “Лявонпальская метралогія Лапацінскіх”, “Вёска Панізнікі”, “Хадзіла сонца па зямлі”, “Тут люд паспаліты...”, “Лявонпаль”, “Любові і павагі адрасы” непасрэдна ўзгадваюцца населеныя пункты малой радзімы пісьменніка, дзе, як з настальгіяй успамінае паэт, “*пры бацьках усё, што селі, радзіла*”:

*На Прорвы, Гіню, Латышкі
ківалася вясны кадзіла.*

*З Бабьшак з’ехалі бацькі,
а сонца
па зямлі
хадзіла.*

*Дзвіна – суседка бальшакоў –
і нас на хвалі пасадзіла.*

*Ці ж вернемся мы ў след бацькоў,
дзе сонца
па зямлі
хадзіла? [2, с. 11].*

У гэтым вершы, прысвечаным сястры Ніне, якую паэт пяшчотна называе “зажурынка мая”, вялікую ідэястваральную ролю адыгрывае паўтораны чатыры разы і выдзелены графічна рэфрэн. Гэты кампазіцыйны прыём дапамагае падкрэсліць захапленне родным краем, яго светланосную аснову.

Вершы “Волта – дачушка Дзвіны”, “У водгалас слаўнага краю наддзвінскага”, “Ля Дзвіны”, “Ручнікі Прыдзвіння” закранаюць увесь так званы Прыдзвінскі край, у якім, аднак, вылучаецца (хаця і не называецца) тая мясціна, на якой нарадзіўся паэт, дзе прайшло яго маленства. С. Панізнік падкрэслівае слаўную гісторыю роднага кутка, “*Дзе камянёў Барысавых асколкі / Ўраслі ў муроў і шапаткі, і колкі*” [3, с.76]. Паэт традыцыйна выкарыстоўвае такі прыём паэтычнага сінтаксісу, як рэфрэн, паўтараючы словы

“Быў краем свету прыбераг Дзвіны”. У канцы верша гэты радок пераасэнсоўваецца: прыбераг Дзвіны стаў краем “*любаві, ростані, віны*”, бо паэт прыязджае сюды толькі госцем.

Заклучэнне. Такім чынам, можна сцвярджаць, што Сяргей Панізьнік – сапраўдны рыцар паэтычнага слова, які шчыра любіць радзіму і самааддана служыць ёй, а спадчына, якую пісьменнік прысвячае любові да роднага краю, нясе ў сабе матэрыял, які будзе цікавым не толькі літаратуразнаўцам, але таксама і этнографам, фалькларыстам, гісторыкам. Вобраз малой радзімы мае ключавое значэнне ў паэзіі нашага земляка.

Літаратура

1. Панізьнік, С. Выбранае: Паэзія за паўстагоддзя творчай працы / Сяргей Панізьнік; уклад. і прадм. Аксені Тарасевіч. – Мінск: Тэхналогія, 2017. – 216 с.
2. Панізьнік, С. Пры сьвячэньні...:3б. вершаў / С. Панізьнік. – Вільня: Наша будучыня, 2004. – 222 с.
3. Панізьнік, С. Слова на дабрыдзень / С. Панізьнік. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1982. – 148 с.

ПРОБЛЕМА ИНТЕРФЕРЕНЦИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО СТУДЕНТАМИ-ТУРКМЕНАМИ

Сейитмырадова А.Д.

студентка 3 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Новикова Л.П., канд. филол. наук

В процессе изучения русского языка студентами-туркменами важно учитывать межъязыковую интерференцию, которая может проявляться на всех уровнях языковой системы (фонетическом, грамматическом, лексическом, синтаксическом) и является одной из основных причин отклонений от норм в речи. Интерференция – это «не изменяющее системы нарушение кодифицированных норм речи контактирующих языков под влиянием взаимодействия их систем» [1, с. 8].

Вместе с тем преподаватели, обучающие туркменских студентов русскому языку как иностранному, отмечают наличие у большинства из них следующей установки: «Я прекрасно знаю русский язык» [2]. Данная установка формируется на основе отсутствия у туркмен, изучавших русский язык на родине, значительных затруднений при общении в бытовой сфере. Однако, по мнению У. Вайнрайха, заложившего основы теории взаимодействия языков, интерференция может преодолеваться как автоматически – многочисленными упражнениями или регулярной практикой реального общения, так и сознательными усилиями изучающих язык – осознанием трудностей и стремлением к безошибочным высказываниям [3].

Целью нашего исследования является определение собственной оценки студентами-туркменами видов речевой деятельности и полей интерференции, вызывающих наибольшие трудности при изучении русского языка, а также их уровня владения русским языком.

Материал и методы. Материалом исследования послужили результаты проведенного нами очного анкетирования, в котором приняли участие 86 студентов-туркмен II и III курсов филологического факультета Витебского государственного университета имени П.М. Машерова. Анкета была разработана на основании поставленной цели исследования и содержала четыре вопроса, первые три из которых были закрытыми, т.е. предполагали выбор ответа из представленных вариантов, а четвертый – открытым, позволяющим информанту самостоятельно сформулировать ответ. Основными методами исследования являются количественный, сравнительно-сопоставительный и метод лингвистического описания.

Результаты и их обсуждение. С целью выявления оценки студентами-туркменами их уровня владения русским языком в анкете был задан соответствующий вопрос: «Как Вы оцениваете свой уровень владения русским языком?» Анализ полученных результатов показывает, что большинство информантов (77%) определили свой уровень владения русским языком как средний, высоким назвали его 19% информантов, а низким – лишь 4%. Следовательно, наблюдается практически полное отсутствие критического отношения информантов к уровню владения ими русским языком, что, в свою очередь, может негативно отражаться на их изучении языка.

Для выявления видов речевой деятельности и полей интерференции, вызывающих наибольшие трудности при изучении туркменами русского языка, в анкете были заданы следующие вопросы: «Какой вид речевой деятельности Вы хотели бы улучшить?»; «Что у Вас вызывает наибольшие трудности при изучении русского языка?»; «Какие различия между русским и туркменским языками часто вызывают у Вас ошибки в русской речи?» Последний вопрос являлся открытым, т.е. позволял информанту самому сформулировать ответ.

Очевидно, что наибольшую трудность для изучающих русский язык как иностранный, в том числе и для туркмен, представляет письмо. Однако, отвечая на вопрос о видах речевой деятельности, 68% информантов выбрали говорение, 19% – письмо, а 7% и 6% – чтение и аудирование соответственно. Полученные результаты свидетельствуют о низкой мотивации туркменских студентов филологического факультета к улучшению письменной речи, что не может не отражаться на эффективности образовательного процес-